

Hobune lonkab

II osa: Liigese haigused

TEKST: TRIIN TOHVER, loomaarst, FOTOD: ERAKOGU, REPROD

1. Artriit ja artroos ehk osteoartriit

Artriit tähendab põletikku liigeses, ükskõik missuguses staadiumis ja mis põhjusel. Artroosiks nimetatakse kroonilist liigespõletikku, mille käigus on juba tekkinud pöördumatud muutused nii liigese kõhres kui ka liigest ümbritsevates luudes. Hobuveterinaarias kasutatakse artroosi asemel tihti terminit osteoartriit.

Hobustel eristatakse erinevaid artriidi vorme: traumaatiline mitte-septiline artriit, septiline (mädane) artriit, OCD (vaata ka punkt 2), luustüstidega kaasnev artriit ja osteoartriit.

Traumaatiline artriit ehk liigespõletik tekib kõige sagedamini liigese venituse või väänamise tagajärjel. Olenevalt trauma tõsidusest tekib põletik mitte ainult liigesevedelikus, vaid ka liigesekapslis ja/või liigese-sisestes sidemetes. Raskematel juhtudel esineb ka sidemete ja/või kapsli rebendeid. Kõige sagedasem septilise artriidi põhjus on sügav vigastus liigese piirkonnas, mille kaudu bakterid pääsevad liigesesse. Need põhjustavad juba paari tunni jooksul väga tõsise kõiki liigese-siseseid struktuure hõlmava põletiku. Tsüstilised muutused liigestes hõlmavad enamasti nii liigese kõhre kui kõhrealuseid luid. Tegemist on kõhre arengu defektidega, mille täpne põhjus on siiani teadmata. Kui artriiti õigeaegselt korralikult välja ei ravita, tekivad liigeses kroonilised muutused ning lihtne artriit võib muutuda juba raskemini ravitavaks osteoartriidiks.

Olenevalt artriidi tüübist, haigestunud liigestest ja

haiguse kulust võivad hobused liikuda natuke kangelt (jooksevad ennast soojaks), longata vaevumärgatavalt kuni väga tugevalt. Õnnetuse tagajärjel tekkinud põletiku puhul on liiges kergelt soe ja turses ning tundlik painutamisele. Mädase artriidi korral on liiges soe, märgatavalt turses ja hobune väldib toetamist haigele jalale. Kroonilise osteoartriidi puhul torkab silma liigese vähene painduvus (eriti just painutusproovide ajal) ja hobuse lühenenud või kange samm. Osteoartriidi hilises staadiumis, kui liiges on luuliste muutuste tõttu täielikult jäigastunud, hobused sageli enam ei lonka, vaid näitavad tavalisest jäigemast sammu

Ilmsete väliste sümptomite (liigese turses, soe) puudumisel on diagnoosi panemiseks vaja teha liigese-sisene blokaad. Kui lange pärast anesteetikumi süstimist kaob, võib olla kindel, et see liiges on haigestunud. Mis täpselt toimub ja millises staadiumis haigus on, saab teada röntgeni, ultraheli või magnetresonantskaamera abil. Osteoartriidi algstaadiumis võivad luulised muutused olla vähesed, mistõttu ei pruugi neid röntgenpildidel näha olla. Sellistel juhtudel on parimaks diagnostiliseks meetodiks liigese-sisene artroskoopia (üldnarkoosis) või magnetresonantsuuring. Septilise artriidi puhul tuleb täpsemalt uurida liigesevedelikku: mõõta saab põletikuliste rakkude arvu, samuti võib saata proovi laborisse bakterioloogilisteks uuringuteks.

Traumajärgse liigespõletiku ravis on kõige tähtsam puhkus ja edukas põletikuvastane liigese-sisene ravi. Mädase artriidi puhul on eluliselt tähtis kohene (esimese 24h jooksul) liigese loputus, et bakterid steriilselt liigesekeskkonnast välja

Ohtlik haav sõrgatsiliigese piirkonnas.

Liigese loputus üldnarkoosis.

saada. Olenevalt bakterite hulgast ja vigastuse suuruselt peab liigest isegi mitu korda (üldnarkoosi all) loputama. Tsüstitiste muutuste korral on ainsaks raviks artroskoopia ehk operatsioon, mille käigus vaadatakse liigese sisse spetsiaalse väikese kaameraga. Operatsiooni käigus süstitakse tsüsti sisse põletikuvastaseid aineid.

Erinevad ravimid liigese põletiku raviks.

Kroonilise osteoartriidi ravi on kahjuks veel alles lapsekingades. Kõige efektiivsem on varakult alustatud ravi liigesevedelikku „parandavate“ (nt. PPS/*Cartrophen*, chondriotinsulfat/*Adequan*, hüaluroonhape/*Legend*) aintega ja treeningplaani kohaldamine hobuse vajadustele. Kui haigus põhjustab juba longet, siis on teatud aja vältel (paarist kuni kümme aastani) võimalik põletikku kontrollida erinevate liigese sisestest süstidega. Osteoartriidi ainus lõplik ravivõimalus on liigese artrodeesia ehk jäigastamine operatsioonil. See on võimalik aga ainult teatud vähese liikuvusega liigestes nagu alumised kannaliigesed ja piirdeliiges.

Kõige tõsisem artriidivorm on kindlasti septiline ehk mädane artriit, mille puhul kiire ravi on elulise tähtsusega. Iga tunniga tekitavad bakterid liigeses tõsiseid ja pöördumatuid kahjustusi. Traumaatilise mitte-septilise artriidi korral on kõige tähtsam haigus õigeaegselt avastada, et siis liigesele rahu anda. Kui juba osteoartriit on liigeses tekkinud, tuleb korrastada treeningplaani. Tähtis on

stabiilne treening heal pinnasel, arvestades, et mõnedel päevadel jooksevad krooniliste liigesehäädadega hobused parema meelega kui teistel (osaliselt võrreldav reumahaige inimesega).

2. OCD ehk luukillud liigestes

Luukillud liigeses ehk OCD (*osteochondrosis dissecans*) on kõige levimud hobuse arenguga (ingl.k. *developmental disease*) seotud ortopeediline haigus. OCD tekib hobusel esimese kahe eluaasta jooksul. Hiljem võivad tekkinud killud vaid asukohta muuta ning seeläbi alles vanemas eas probleeme tekitada.

Põletikus ja paistes kannaliiges.

Luukildude tekkepõhjus pole lõplikult selge. Üldistades saab aga öelda, et killud tekivad häirete tõttu luustumisprotsessis, mis võivad olla kaasasündinud ehk geneetilised, kuid võivad tuleneda ka liiga kiirest kasvust, noorte hobuste ülesõotmisest, mineraalainete või hormoonide tasakaalu häiretest. Luukillud võivad olla liigese kapsli küljes osaliselt kinni või liikuda liigeses ringi.

Olenevalt liigesest ja killu täpselt asukohast, segab OCD liigese tööd ja põhjustab longet, ent mitte alati. Kõige tüüpilisem sümptom, mis viitab luukillule noorel hobusel, on liigese täitumine vedelikuga ehk liiges on turses.

Suurem osa luukildudest on võimalik diagnoosida röntgeni abil, seejuures tuleb ühest liigesest teha kolm kuni neli erinevat vaadet. Saamaks kindlust, et röntgenpildil olev kild on ka lonke põhjustaja, tuleb teha liigese-

Liigese artroskoopia.

sisene blokaad. Väga väikeseid või ainult kõhrest koosnevaid kilde ei pruugi röntgenpiltidel näha olla ning nende leidmiseks tuleb teostada diagnostiline artroskoopia (üldnarkoosis liigese sisse vaatamine) või magnetresonantsuuring.

Varases haiguse staadiumis (hobused <1a.) võib haiguse arengut ehk luukildude teket peatada piirates hobuse liikumist ja reguleerides nende dieeti. Juba väljakujunenud kildude ja liigesekõhre defektide ravi oleneb olemasolevatest sümptomitest ja kildude asukohast. Kui liigesekild põhjustab longet või liigese ülemäärast turset, tuleks see välja opereerida. Paljusid kilde saab eemaldada üldnarkoosis väheinvasiivsel teel artroskoobi (spetsiaalne kaamera) abil. Mõned luukillud tuleks eemaldada ka siis, kui nad longet ei põhjusta, kuna nad võivad ajapikku tekitada kroonilisi liigesekahjustusi. Milline kild vajab eemaldamist ja milline mitte, oskab öelda ainult vastava kogemusega loomaarst.

Luukildudega hobuseid ei tohiks kasutada aretuses, kuna suure tõenäosusega on see haigus päritav. Osades tõuliinides on selliste hobuste aretus ka keelatud.

3. 3. Kõõlusetupe ja limaspaunade turse

Pehmeid vedelikuga täidetud paunasid hobuse sõrgatsi- või kannapiirkonnas on näinud ja teavad tõenäoliselt kõik hobustega tegelevad inimesed. Turse avastatakse tavaliselt ootamatult ja otsene tekkepõhjus jääbki selgitamata.

Suure tõenäosusega tekivad sellised tursed kerge trauma või ülekoormuse tagajärjel. Vigastustega kaasneb vedeliku liigne produktsioon, mis tingib kõõlusetupe või limaspauna seinade venimise. Trauma paranedes turse jääb, kuna õhukesed jäigad seinad ei suuda enam kokku tõmbuda.

Kui tegu ei ole kõõlusetupe põletikuga või suurema vigastusega, siis hobused enamasti ei lonka. Olenevalt struktuurist, mis paistetust põhjustab, nimetatakse seda haigust ka erinevalt:

Sõrgatsiliigese ja kõõlusetupe turse sõrgatsi piirkonnas.

Erineva suurusega pehmeid paunasid sõrgatsi piirkonnas esineb väga paljudel hobustel, longet need enamasti ei põhjusta. Inglise keeles: „windgalls“, „puffy fetlock“.

Samas piirkonnas, kuid jala tagaküljel olev sarnane turse tuleb kõõlusetupe täitumisest. Pikemalt tuleb sellest juttu sõrgatsi ringsideme sündroomi juures sidemete haiguste osas.

Kõõlusetupe turse kannapiirkonnas.

Kanna piirkonnas oleva kõõlusetupe täitumist on tavaliselt näha nii kanna sise- kui välisküljel. Inglise keeles: „thoroughpin“

Kanna limaspauna turse.

Kanna tagumisel küljel asuva nahaaluse limaspauna turse. Inglise keeles: „capped hock“

Küünarnuki limaspauna turse.

Küünarnuki limaspauna turse tekib sageli sellest, et hobused pikali heites seda piirkonda oma esijala raudadega vigastavad. Selle limaspauna põletik enamasti põhjustab longet. Inglise keeles: „capped elbow“, „hoofboil“

Randme tehisliku limaspauna turse.

Randme peale tekkinud tehisliku limaspauna turse ehk hügroom. See haiguspilt on eelnevalt kirjeldatutest erinev, kuna tegemist on alles vigastuse tagajärjel tekkinud (ehk tehisliku) limaspauna täitumisega. Inglise keeles: „hygroma“

Enamasti on juba väliste sümptomite põhjal võimalik öelda, millise struktuuri tursega on tegu. Nii diagnoosi kinnitamiseks kui võimaliku vigastuse leidmiseks on vaja teha ultraheliuuring.

Kui hobune ei lonka, on kõige parem sellised tursed

rahule jätta. Tegemine on suuresti iluvigadega, mis ei vaja mingisugust ravi. Kui eesmärgiks on turse vähendamine paariks nädalaks, siis võib kogunenud vedeliku nõela abil välja tõmmata ja pauna sisemusse kortisooni süstida. 95% juhtudest tuleb turse aga paari päeva kuni paari nädala jooksul tagasi. ■

Järgmises numbris: Kõõluste haigused

Spordimeditsiin ja lonkeuuringud - diagnostika ja ravi

- kaasaskantav digitaalne röntgen
- kõõluste, liigeste ja sidemete ultraheli

Hambaravi

- tavakontroll ja viilimine
- paradontoosiravi

Sisemeditsiin

- hingamisteede haigused

24h hädaabi teenus

Ülevaate kõigist pakutavatest teenustest ning palju muud huvitavat :
www.tohver-veterinary.com

Triin Tohver
+372 5186 416
Triin.Tohver@gmail.com